

Zavedenie SEPA štandardov v platobnom systéme SIPS

Antónia Rakúsová, Národná banka Slovenska

Platobný systém SIPS je retailový¹ platobný systém prevádzkovaný Národnou bankou Slovenska už dvanásť rok. Počas svojej prevádzky prešiel viacerými úpravami, ktoré výrazným spôsobom zmenili jeho celkový charakter. Poslednou takouto aktivitou bolo zavedenie SEPA² štandardov vo februári roku 2014, ktoré prinieslo do medzibankového platobného styku viacero technických zmien.

1 Retailový platobný systém je platobný systém určený na spracovanie klientských platieb malých hodnôt, pri ktorých nie je potreba okamžitého pripísania na účet príjemcu.

2 SEPA – Single Euro Payments Area predstavuje jednotnú oblasť platieb v eurách, ktorej cieľom je zjednotenie pravidiel a štandardov pri realizácii bezhotovostných platieb – SEPA úhrad a SEPA inkás.

3 Konečný termín 1. 2. 2014 bol ustanovený nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 260/2012, ktorým sa ustanovujú technické a obchodné požiadavky na úhrady a inkasá v eurách a ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 924/2009.

4 XML je formát prenosu dát medzi bankami v rámci SEPA založený na medzinárodnej norme ISO 20022.

5 Interoperabilita znamená vzájomné prepojenie medzi európskymi platobnými systémami, ktoré umožňuje jednoduchý prístup klientov k SEPA úhradám a SEPA inkasám v rámci celého Európskeho hospodárskeho priestoru.

6 ISO 20022 definuje všeobecný štandard pre štruktúru správ v oblasti finančného sektora na uľahčenie komunikácie a prepojitelnosti medzi trhovými infraštruktúrami a ich používateľmi.

7 Rozhodnutie Národnej banky Slovenska č. 7/2012 o pravidlách platobného systému SIPS v znení neskorších predpisov.

Zavedenie SEPA štandardov si vyžiadalo pomerne veľký zásah do dovtedajšieho fungovania platobného systému SIPS, a preto bolo potrebné zohľadniť potreby a možnosti jeho účastníkov. Národná banka Slovenska na príprave a implementácii zmien v tejto oblasti úzko spolupracovala so Slovenskou bankovou asociáciou a s účastníkmi platobného systému SIPS. V rokoch 2011 až 2013 sa konalo viacero spoločných rokovaní, na ktorých boli priebežne konzultované funkčné a technické požiadavky na zavedenie SEPA štandardov do platobného systému SIPS. Dnes už vieme, že spoločné úsilie viedlo k úspešnej migrácii platobného systému SIPS a jeho účastníkov na SEPA štandardy, čo potvrdzuje aj ďalší uplynulý rok jeho prevádzky. Čo všetko tomu predchádzalo a čím sme v uplynulých rokoch prešli, sa pokúsime priblížiť v tomto článku.

IMPLEMENTÁCIA SEPA ŠTANDARDOV

Prechod na SEPA štandardy bol postupný, neuskutočnil sa naraz a predchádzala mu niekoľkoročná práca. Všetko sa začalo už pár mesiacov po zavedení meny euro, keď v októbri 2009 Banková rada Národnej banky Slovenska schválila stratégiu implementácie SEPA platobných nástrojov v Národnej banke Slovenska. V rámci tejto stratégie sa rozhodlo, že platobný systém SIPS bude upravený na platobný systém kompatibilný so SEPA štandardmi (SEPA Scheme Compliant Payment System). Neskôr, v roku 2011, sa začali práce na úprave funkčnosti platobného systému SIPS tak, aby bol splnený konečný termín zavedenia SEPA štandardov 1. február 2014³.

Pre dosiahnutie úplnej kompatibility platobného systému SIPS so SEPA štandardmi bolo potrebné zabezpečiť najmä:

- prechod na medzinárodný XML⁴ formát,
- zavedenie SEPA úhrad a SEPA inkás v medzibankovom platobnom styku,
- zabezpečenie prepojitelnosti (interoperability)⁵ platobného systému SIPS.

PRECHOD NA MEDZINÁRODNÝ XML FORMÁT

Viac ako 20 rokov bolo spracovanie dát v platobnom systéme SIPS založené na formáte klíringovej vety, ktorý bol prevzatý od Štátnej banky československej ešte v roku 1993. Klíringová veta

bola vlastným špecifickým formátom platobných správ, vyvinutým samotnou Štátnou bankou československou. Po rozdelení Českej a Slovenskej federatívnej republiky sa stal národným formátom aj v novodobej histórii medzibankového platobného systému na Slovensku. Klíringová veta zohľadňovala špecifiká a konvencie používané pri výmene platobných správ medzi bankami a umožňovala vysoký stupeň automatizácie spracovania dát, pričom rozsah jednotlivých polí klíringovej vety nebol veľký. Prechod na SEPA štandardy si vyžadoval upustiť od používania klíringovej vety a nahradiť ju medzinárodným formátom XML podľa normy ISO 20022⁶. S príchodom XML formátu objem prenášaných dát v platobnom systéme SIPS niekoľkonásobne narástol. XML formát bol do platobného systému SIPS zavedený k 1. 12. 2012, ale reálne sa začal používať až od 1. 2. 2013. Od 1. 2. 2013 začalo v platobnom systéme SIPS prechodné obdobie, počas ktorého mohli účastníci posilať príkazy v klíringovej vete alebo v XML formáte. Toto prechodné obdobie sa skončilo 1. 2. 2014.

PRECHOD NA SEPA ÚHRADY A SEPA INKASÁ

Samotný prechod na SEPA štandardy sa realizoval v niekoľkých postupných krokoch s rôznym dátumom implementácie. V prvom kroku boli zavedené SEPA úhrady k 1. 12. 2012 na domácej úrovni. Zavedením nového formátu a SEPA úhrad sa funkcionality platobného systému SIPS zmenila natoľko, že bolo potrebné aktualizovať a doplniť pravidlá platobného systému SIPS. Dovtedy boli totiž pravidlá obsiahnuté priamo v zmluve o platobnom systéme SIPS, ktorú mala Národná banka Slovenska uzatvorenú s každým účastníkom platobného systému SIPS v rovnakom znení. Od 1. 12. 2012 sú pravidlá platobného systému SIPS ustanovené osobitným rozhodnutím Národnej banky Slovenska⁷ a zmluva o účasti v platobnom systéme SIPS uzatváraná s účastníkmi obsahuje všeobecné, základné ustanovenia a odkazuje na uvedené rozhodnutie. Tento prístup prispel k zníženiu administratívnej náročnosti, keďže pri zmene alebo aktualizácii pravidiel platobného systému SIPS už nie je potrebné s každým účastníkom uzatvárať novú zmluvu ani žiadať dodatok k zmluve.

V ďalšom kroku bola funkčnosť platobného systému SIPS rozšírená o SEPA inkasá. Pri zavedení SEPA inkás išlo o oveľa náročnejší projekt, keďže proces spracovania SEPA inkasa je z pohľadu prevádzky platobného systému SIPS úplne iný ako proces spracovania dovtedajšieho „slovenského“ inkasa. Na Slovensku sa používal tzv. princíp debetného mandátu, ktorým dával platiteľ svojej banke oprávnenie na debetovanie svojho účtu. Toto povolenie na inkaso bolo potrebné zmeniť na tzv. princíp kreditného mandátu, ktorým príjemca inkasovanej sumy preukazuje oprávnenie na inkaso vo svojej banke. Okrem zmeny tejto základnej logiky priniesol proces spracovania SEPA inkasa do platobného systému SIPS aj z technického hľadiska nové zmeny. V systéme bolo potrebné zaviesť nové databázy a čakacie rady, z ktorých sa jednotlivé inkasá postupne uvoľňujú vo vopred určených lehotách v zmysle pravidiel SEPA. Pred zavedením SEPA inkás účastníci posielali do platobného systému SIPS len inkasá určené na spracovanie v aktuálnom prevádzkovom dni, posielanie príkazov niekoľko dní vopred nebolo možné.

ZABEZPEČENIE INTEROPERABILITY PLATOBNÉHO SYSTÉMU SIPS

Ďalšou náročnou zmenou, ktorú bolo treba zabezpečiť, bola prepojitelnosť platobného systému SIPS s inými platobnými systémami. Táto požiadavka bola splnená 4. 11. 2013 pripojením platobného systému SIPS do paneurópskeho automatizovaného klíringového domu pre retailové platby v eurách – do systému STEP2. Toto pripojenie sa realizovalo prostredníctvom priamej účasti Národnej banky Slovenska v systéme STEP2 pre SEPA úhrady a SEPA inkasá. V súvislosti so zabezpečením interoperability platobného systému SIPS sa pôvodne uvažovalo aj s ďalšími možnosťami, napr. prostredníctvom iného priameho účastníka systému STEP2 v kombinácii s členstvom v EACHA (*European Automated Clearing Association*)⁸.

Po dôkladnej analýze všetkých existujúcich riešení sa Národná banka Slovenska rozhodla, že sa stane priamym účastníkom systému STEP2, ktorý ako jediný fungujúci paneurópsky klíringový dom umožňuje dosah na všetky štáty Európskeho hospodárskeho priestoru bez potreby ďalších doplnkových riešení. Pripojením platobného systému SIPS do systému STEP2 nastal v koncepcii medzi-bankového platobného systému na Slovensku historický okamih. Implementovaním SEPA štandardov a začatím poskytovania cezhraničných služieb platobný systém SIPS definitívne ukončil svoju existenciu len ako čisto lokálny/národný platobný systém a prvýkrát sa tak po 20 rokoch svojej prevádzky otvoril zahraničiu. Toto otvorenie zároveň vyvolalo potrebu zosynchronizovať prevádzkové dni platobného systému SIPS s prevádzkovými dňami systému STEP2. Prevádzkové dni systému STEP2 zodpovedajú prevádzkovým dňom platobného systému TARGET2⁹, ktoré už nerešpektujú národné sviatky v jednotlivých krajinách Európskeho hospodárskeho priestoru.

TRI MESIACE PRED 1. 2. 2014

Uvedením novej verzie platobného systému SIPS do prevádzky od 4. 11. 2013 Národná banka Slovenska splnila požiadavky Európskej únie tri mesiace pred stanoveným termínom. Včasným splnením požiadaviek nariadenia č. 260/2012 platobný systém SIPS významne prispel k úspechu migrácie slovenského bankového sektora na SEPA platobné nástroje. Napriek tomu, že platobný systém SIPS v tom čase už bol pripravený plniť všetky požiadavky vyplývajúce z uvedeného nariadenia, nie všetci jeho účastníci boli schopní okamžite používať SEPA úhrady a SEPA inkasá v plnom rozsahu. Preto Národná banka Slovenska navrhla a koordinovala prevádzku novej verzie platobného systému SIPS v troch etapách:

• 1. etapa: 4. 11. 2013 – 29. 11. 2013

Národná banka Slovenska sa stala priamym účastníkom systému STEP2 a začala posielat svoje cezhraničné SEPA úhrady do STEP2. Platobný systém SIPS spracoval a odoslal prvé cezhraničné SEPA úhrady Národnej banky Slovenska do systému STEP2 5. 11. 2013. Žiadni účastníci platobného systému SIPS zatiaľ ešte neboli nepriamymi účastníkmi Národnej banky Slovenska v systéme STEP2.

Účastníci platobného systému SIPS posielali domáce SEPA úhrady a „slovenské“ inkasá. Aj keď platobný systém SIPS už pracoval výhradne v XML formáte, účastníkom sa umožnilo posielat príkazy v XML formáte alebo vo formáte klíringovej vety. Konverziu príkazov z klíringovej vety do XML formátu a naopak zabezpečoval konvertor, ktorý účastníkom na prechodné obdobie, do konečného termínu pre zavedenie SEPA úhrad, poskytla Národná banka Slovenska.

• 2. etapa: 2. 12. 2013 – 31. 1. 2014

Národná banka Slovenska ako priamy účastník STEP2 pokračovala v posielaní svojich cezhraničných príkazov do systému STEP2. Od decembra 2013 sa nepriamym účastníkom Národnej banky Slovenska v systéme STEP2 stala Štátna pokladnica, ktorá ako prvá využila možnosť posielat a prijímať cezhraničné SEPA úhrady.

Účastníci platobného systému SIPS stále využívali len domáce SEPA úhrady a „slovenské“ inkasá. V platobnom systéme SIPS existovala možnosť v prípade bilaterálnej dohody medzi bankami posielat aj domáce SEPA inkasá. Banky však túto možnosť nevyužili a dohodli sa, že SEPA inkasá začnú posielat až od konečného termínu 1. 2. 2014.

Banky, ktoré zatiaľ neprispôsobili svoje systémy SEPA štandardom, pokračovali vo využívaní konvertora. Čoraz viac bánk však konvertor postupne vypínalo a začínalo posielat príkazy už len v XML formáte.

• 3. etapa: od 3. 2. 2014 (prvý pracovný deň po konečnom termíne)

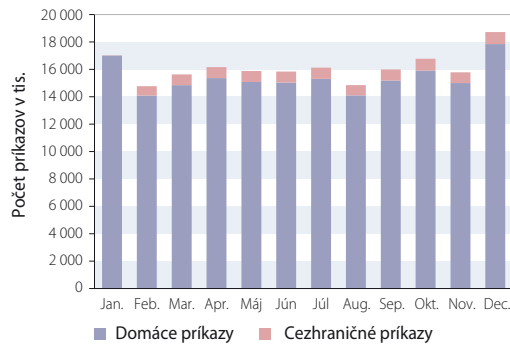
Prechodné obdobie sa skončilo, „slovenské“ inkasá boli zakázané, banky už začali posielat domáce aj cezhraničné SEPA úhrady a SEPA inkasá iba v XML formáte. Národná banka Slovenska k tomuto termínu tiež vypla konvertor, ktorý účastníci platobného systému SIPS mohli využiť len počas

⁸ Európska asociácia automatizovaných klíringových domov, ktorej ambíciou je podporovať vznik konkurenčného prostredia a harmonizáciu štandardov v oblasti interoperability platobných systémov.

⁹ TARGET2 – Transeurópsky automatizovaný expresný systém hrubého vyrovnania platieb v reálnom čase je platobný systém vlastnený a prevádzkovaný Eurosystemom. Má decentralizovanú štruktúru a jeho národné komponenty prevádzkujú jednotlivé centrálné banky Eurosystemu.

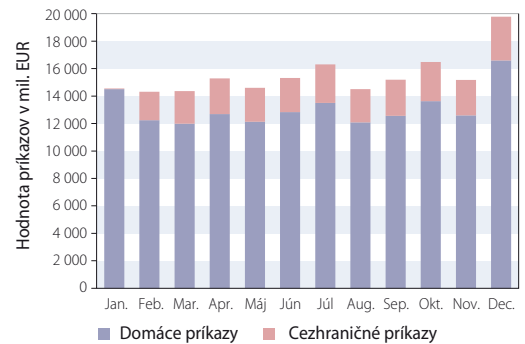

Graf 1 Počet príkazov spracovaných v roku 2014

Zdroj: NBS.

Graf 2 Hodnota príkazov spracovaných v roku 2014

Zdroj: NBS.

prechodného obdobia. K 3. 2. 2014 sa cez Národnú banku Slovenska do systému STEP2 pripojilo ďalších 13 nepriamych účastníkov pre SEPA úhrady aj pre SEPA inkasá.

Grafy 1 a 2 zobrazujú podiel domácich a cezhraničných príkazov na celkovom počte a hodnote príkazov spracovaných v platobnom systéme SIPS v roku 2014.

ROK PO ZAVEDENÍ SEPA

Po týchto významných zmenách sa v roku 2014 platobný systém SIPS stabilizoval a neboli v rámci neho implementované žiadne podstatné úpravy okrem požiadavky bankového sektora na zavedenie nového klíringového cyklu pre SEPA úhrady. Nový klíringový cyklus bol do platobného systému SIPS zavedený od 1. januára 2015, čím sa účastníkom umožnilo posilať domáce a cezhraničné SEPA úhrady do aktuálneho prevádzkového dňa o 2,5 hodiny dlhšie.

Rok po zavedení SEPA štandardov do medzibankového platobného systému na Slovensku teda možno konštatovať, že prechod na novú verziu platobného systému SIPS bol plynulý a bez závažnejších problémov či už na strane jeho účastníkov, alebo na strane Národnej banky Slovenska. Platobný systém SIPS má v súčasnosti 24 účastníkov (okrem Národnej banky Slovenska), z toho 16 nepriamych účastníkov Národnej banky Slovenska v systéme STEP2 pre SEPA úhrady a 15 nepriamych účastníkov Národnej banky Sloven-

ska v systéme STEP2 pre SEPA inkasá. Podiel cezhraničných príkazov (SEPA úhrady a SEPA inkasá) dosiahol v prvom roku prevádzky približne 5 % počtu a viac ako 15 % hodnoty všetkých príkazov spracovaných prostredníctvom platobného systému SIPS.

ČO SA ZAVEDENÍM SEPA ŠTANDARDOV V PLATOBNOM SYSTÉME SIPS ZMENILO

1. Platobný systém SIPS sa stal „SEPA Scheme Compliant“ platobným systémom pre SEPA úhrady a SEPA inkasá a pracuje výhradne v XML formáte podľa normy ISO 20022.
2. Platobný systém SIPS prestal byť lokálnym/národným platobným systémom a po 20 rokoch svojej prevádzky sa otvoril zahraničiu. To znamená, že okrem domácich príkazov je možné do platobného systému SIPS posilať na spracovanie aj cezhraničné SEPA úhrady a SEPA inkasá.
3. Pripojením do systému STEP2 platobný systém SIPS čiastočne stratil svoju nezávislosť v implementácii zmien a musí sa prispôbovať aj funkčnej špecifikácii zmien do systému STEP2.
4. Prevádzkové dni platobného systému SIPS boli zosynchronizované s prevádzkovými dňami systému TARGET2. Pred pripojením do systému STEP2 platobný systém SIPS rešpektoval národné sviatky na Slovensku.
5. Predĺžil sa prevádzkový deň platobného systému SIPS, pribudli nové klíringové cykly. Účastníci platobného systému SIPS majú možnosť preberať výstupné súbory z platobného systému SIPS a spracovať ich vo svojom systéme niekoľkokrát za deň.
6. Do platobného systému SIPS sa zaviedli čakacie rady. SEPA úhrady a SEPA inkasá je možné posilať na spracovanie niekoľko dní vopred v zmysle pravidiel SEPA. Predtým bolo možné posilať príkazy na spracovanie len do aktuálneho prevádzkového dňa.
7. Počet účastníkov platobného systému SIPS sa znížil o štyri pobočky zahraničných bánk pôsobiace na Slovensku, ktoré od februára 2014 zabezpečujú svoje platobné služby iným spôsobom. Zníženie počtu účastníkov však nemalo vplyv na zníženie počtu spracovaných transakcií, naopak, počet spracovaných transakcií sa medziročne zvýšil o 1,2 %.

Porovnanie klíringových cyklov platobného systému SIPS pred zavedením SEPA štandardov a po zavedení SEPA štandardov

